

Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)

HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

🏠 (/) > 2. Verdenskrig (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61>) > Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Bloodlands

← Forrige artikel (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/flugten-fra-ghettoen>)

Bloodlands

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 453

Del artikel: **f**

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands>)

u=<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands>)

5-5/2-verdenskrig-61-

61/bloodlands) **t**

([https://twitter.com/home?status=.Aktiviteten kan ses på https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands](https://twitter.com/home?status=.Aktiviteten%20kan%20ses%20p%C3%A5%20https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands))

status=. Aktiviteten kan

ses på

<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands>)

online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-

5-5/2-verdenskrig-61-

61/bloodlands) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands&title=Bloodlands>)

mini=true&url=<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/bloodlands>

online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-

5-5/2-verdenskrig-61-

61/bloodlands&title=)

Lige nu I dag 7 dage 28 dage

Golden Days 2022: Queens (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/golden-days-2022-queens>)

TV-tips, uge 31, 2021 (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-31-2021>)

Anna fra Rudkøbing (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/boerne-og-ungdomsboeger/anna-fra-rudkoebing>)

Museumsnumre 5: Biblen (<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-5-biblen>)

THE WORLD WAR II TRIVIA GAME (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/the-world-war-ii-trivia-game>)

Dansk Bibliotekshistorie 1-2 (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/dansk-bibliotekshistorie-1-2>)

Dikter, journalist og oplysningspioner (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/dikter-journalist-og-oplysningspioner>)

Timothy Snyder

Bloodlands. Europa mellem Hitler og Stalin

Oversat af: Peter Dürrfeld & Anders Nygaard

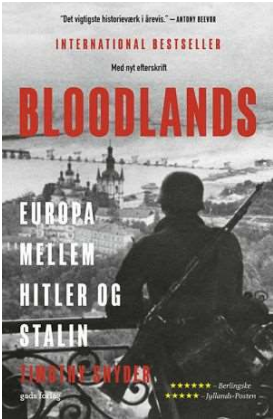
Gads forlag, 2. ugate 2022, 576 sider, 300 kr.

Af Kresten Sæ

Stalin og Hitler dræbte 14 mil. civile 1932-45

Med bogen foreligger 2. danske udgave af den amerikanske historiker Timothy Snyders Bloodlands. Bortset fra en ny bedre forside og 20 sider mere med en ny efterskrift er bogen identisk med førsteudgaven, som ved udgivelsen 2010 vandt en række priser.

Værket er på næsten 600 sider, illustreret med kort og meget omfattende kildefortegnelse bestående af knapt 600 værker plus noter, stikords- og navneregister. Opbygningen er kronologisk med start i Stalins udsultning i Ukraine efterfulgt af en række

temaafsnit med hvert sit underemne, der udbygges med både den historiske ramme og tilføjer en mere detaljeret redegørelse for begivenhederne med bl.a. enkeltskæbner. Til sidst afsluttes med Sovjethistoriens bevidste forvanskning med udviskning af den jødiske del af tragedien og Stalins paranoide oplæg til antisemitiske programmer op til sin død i 1953 samt disses forgreninger i Polen og Tjekkoslaviet.

Betegnelsen Bloodlands dækker en område mellem Berlin og Moskva med de baltiske lande, Hviderusland, Ukraine, Polen indenfor grænserne før 1939 plus et bælte af det vestlige Rusland fra det tidligere Leningrad til Sortehavet. Her myrdede Stalin og Hitler i alt 14 millioner mennesker mellem 1932 og 1945 - et rystende tal, som end ikke engang indbefatter de ca. 12 millioner soldater, der faldt under krigen i samme område.

Stalin indledte med udsultning af over tre mil. ukrainere

Stalin indledte grusomhederne ved at sulte knap fire mil. ukrainere ihjel 1932-32. Dels som hævn for modstand mod kollektiviseringen, dels fordi alt korn blev beslaglagt til eksport for at finansiere industrialiseringen. Senere fortsatte grusomhederne mod Kulakkerne, der enten blev skudt eller klassificeret som forhenværende mennesker og deporteret til Sibirien. Leverede man ikke tilstrækkelige produktionskvoter, blev man henrettet, og den blotte besiddelse af en rosenkrans betød 10 år i Gulag.

Under den store terror og skueprocesserne 1937-38 blev yderligere mindst 780.000 skudt. Hertil kom nye bølger af etniske, religiøst betonedede og politiske massemord.

De etniske mord af polakker og antireligiøse excesser fandt primært sted i Ukraine, så bogen er også på dette punkt særligt aktuel i dag. Indlemmelse af det daværende østlige Polen i alliancen med Hitler 1939 og besættelse af de baltiske lande 1940 betød mord på ca. 200.000 polakker og balttere med yderligere deportationer af en mil. som følge.

Her gik Stalin på samme måde som Hitler fortrinsvis efter at udrydde de besatte landes ledelsesmæssige og kulturelle intelligentsia med henblik på at udviske landenes fremtidige nationale identitet og dermed gøre befolkningerne lettere at forme og styre. I alt nåede Sovjet at dræbe fem mil. mennesker inden for egne nye og ældre grænser, inden Hitlers soldater væltede ind og overtog taktstokken i terroren.

Hitler fortsætter masseudryddelserne

Før krigen havde nazisterne ikke foretaget egentlig massemord, men efter pagten med Stalin og delingen af Polen tog massakrerne og deportationerne fart - for jødernes vedkommende til ghettoer i de større byer i de områder, der ikke var indlemmet i Tyskland. Derudover forsøgte Hitler i lighed med Stalin at udrydde den kulturelle og ledelsesmæssige polske intelligentsia.

Efter invasionen af Sovjet 22. juni 1941 fulgte Einsatz-grupper efter de fremrykkende tropper og begyndte en systematisk nedskydning af jøderne i de besatte områder.

De nazistiske planer mht. Endlösung var for daværende stadig en deportation, men da en sådan afhang af en total og hurtig sejr, og de dertil planlagte områder mod øst ikke blev erobret, gik man i stedet over til systematisk massemord.

Øst for demarkationslinjen ved Polens deling af 1939 skete udryddelsen primært ved nedskydning bag fronterne. En skæbne der også i høj grad ramte civile russere, hviderussere og ukrainere.

Senere tog man i 1942 systematisk gasning i brug ved deportation fra ghettoerne til gaskamrene. Auschwitz står her i Vesteuropa som symbolet, men i virkeligheden var det dødsfabrikkerne i Treblinka, Belzec og Sobibor, der tegnede sig som de første og for størstedelen af udryddelserne, der her ikke bare omfattede næsten to mil. jøder, men også en meget stor del polakker.

Efter Wannsee konferencen var Endlösung i form af decideret massemord som sådan blevet et mål i sig selv. Før Hitler blev besejret, havde nazisterne i Bloodlands myrdet knapt seks mil. jøder.

Interessante betragtninger og nye momenter fra østeuropæiske kilder

Snyders omfattende kildeliste omfatter takket være hans sprogkundskaber også en række fx polske og andre østeuropæiske kilder. Det mærkes i høj grad både på fremstillingens bredde og den grundige behandling af begivenhederne i fx Hviderusland, Polen og Ukraine. Derved tilføjes en række vigtige fakta og sammenfatninger, som er sparsomt beskrevet i værker med traditionelle vestlige kilder som grundlag.

Her skal fx nævnes begivenhederne i Polen og Hviderusland, der var det område, som var hårdest ramt. Overlevelse var her betinget af mange ting. Tyskerne benyttede sig i udstrakt af hviderussiske hjælpe tropper og hyret mandskab, som ikke sjældent blev hvervet under trusler. Mod disse stod både kommunistiske Stalin tro partisaner og jødiske modstandsgrupper, der både kæmpede indbyrdes og mod tyskerne og deres hvervede medhjælpere.

Valg af side var ofte opportunt, og da krigslykken svigtede skiftede mange kollaboratører side, efter at de forinden havde klaret frisag for samarbejde med russerne hos tyskerne ved at slå jøder ihjel. Mord fulgte således på mord i hele Hviderusland tit med de samme bødler på begge sider.

Opgør mellem kommunistiske partisaner og uafhængige modstandsgrupper var almindelige. De sidste blev ofte skudt som potentielle systemmodstandere af først røde partisaner og senere, efter fronten var rykket vestpå, likvideret af Stalins NKVD.

Efter krigen har de ikke-tyske kollaboratørerne, som udførte mange af mordene, været udsat for fordømmelse fra alle sider. Her anfører Snyder, at langt de fleste hverken havde politiske eller ideologiske motiver men blot ønske om simpel overlevelse for sig selv og deres familier.

Et forsæt, som dog oftest var til ingen nytte, idet fx de jødiske politfolk, der af negativ opportunisme fx hårdhændede holdt orden i ghettoerne, hjalp med deportationerne og optrådte som kapoer og jog deres egne ind i gaskamrene alligevel endte med at skudt eller gasset som de sidste.

På samme måde gik det ofte blandt modstandsfolk i Polen, hvor den Londontro polske hjemmehær derudover blev ladet i stikken af Stalin under opstanden i Warszawa i 1944. Den røde hær gjorde her holdt og lod de tyske SS-politisoldater slåge både civile og den ikke-kommunistisk opposition i den polske hjemmehær. Herefter indtog Stalin ruinerne og pågreb og skød hjemmehærens sidste overlevende som potentielle politiske modstandere.

Vestmagterne var passive både før, under og efter krigen

En interessant vinkel er både USA, England og Frankrigs passivitet. Trods tidlige helt pålidelige oplysninger om gasningerne fra London-polakkerne og undslupne jøder fra Treblinka undlod man at true med repressalier, ligesom man havde forholdt sig passivt over for Stalins udsultning i Ukraine 1932-33.

I Tyskland hjalp Stalins ukrainske rædsler paradoksalt direkte nazisterne til magten. Hitler fik her med den røde terror gode kort på hånden i valget op til magtovertagelsen og fik derved pga. socialdemokraternes nære forhold til de tyske kommunister mange socialdemokratiske stemmer over til nazisterne.

Yderligere tilkom Stalins snedige folkefrontsstrategi i årene derefter, hvor de Moskvadirigerede kommunister i Vesteuropa og Sovjet i manges øjne kom til at stå som demokratiets forsvare.

Dette alt imens NKVD masseudryddelserne - først af kulakkerne og senere af etniske mindretal og ved skueprocesser 1937-38, hvor utallige sammensværgelser blev "afsløret" ved systematisk tortur af "statsfjender".

Alt sammen både venstrefløjens arbejdere og mange socialdemokrater i vest bevidst/ubevidst medvirkede til at udelægge røgslør ved at godtage rapporterne fra øst og stemple enhver kritik af Sovjet som nazisme! Tja, ...

Konklusion, vurdering og målgruppe

Jeg kunne fx forsætte med brutaliteten efter krigen i de mange tvangsdeportationer i form af etniske udrensninger fra Polen og Tjekkiet. Udrensninger som ikke har fået megen omtale tidligere, og som omfattede 12 millioner civile. Som sådanne var disse de største i europæisk historie og kostede ifølge Snyder op mod 500.000 civile tyskere livet.

Men jeg slutter her med at anbefale bogen til de, der ikke allerede har læst det tidligere. Timothy Snyders særdeles velresearchede bog kommer bedre om Stalins og Hitlers forbyrdselser end noget andet værk, jeg tidligere har læst. Herunder også de både psykologiske, ideologiske og politiske baggrunde i massemordene. De østeuropæiske kilder, som jeg heller ikke ofte ser tidligere bragt i anvendelse på dansk, tilføjer aspekter, som tilbundsgående og detaljeret tilføjer aspekter af stor vigtighed i den historiske ramme både med hensyn til hvor, hvordan og hvorfor. Bogen kaster lys over et af de mørkeste kapitler i Europas historie og beskriver dermed de massemord og systematiske ugninger, der blev begået af det nazistiske og det stalinistiske regime som to aspekter af samme fortælling. Dertil indgiver vidneudsagn og enkeltskæbner for læseren grusomhederne kød og blod, så grusomhederne ikke bare forsvinder i tal og statistikker.

Ligeledes er de vestlige demokratiers rolle og vestrefløjens mangel på handling og passivitet over for Stalins folkefrontstaktik i 1930'erne og den nådesløse prioritering af alliancen med Sovjet under krigen både overbevisende men også forklarende udlagt.

Jeg vælger derfor at betegne Bloodlands som et af de mest væsentlige brede historiske værker om perioden. Format og teksttyngden vil nok skræmme mange, men kommer man først i gang, er bogen af mange årsager svær at slippe som en bred øjenåbner. Ikke mindst fordi den i dag får ekstra aktualitet af, at Rusland med Putin som både Stalins og Hitlers arvtager har genoptaget sine forgængeres forehavender med etniske excesser, mord på civile og masseflugt til følge.

[Historie-online.dk, den 27. juli 2022]

← Forrige artikel (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/flugten-fra-ghettoen>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

SIDSTE NYT FRA BERLIN

(<https://www.historie-online.dk/boger/sidste-nyt-fra-berlin>)

BOMBER OVER DANMARK

(<https://www.historie-online.dk/boger/bomber-over-danmark>)

TYSKERE PÅ FLUGT

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/tyskere-paa-flugt>)

Ragnarock udstiller TV-2s lydstudie

Museet Ragnarock har flyttet TV-2s lydstudie til Roskilde

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/ragnarock-udstiller-tv-2s-lydstudie>) (<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/indhold-i-ovrigt-52-52-52>)

September. Très Riches Heures du Duc de Berry

Erik Ingemann Sørensen fortæller om september måneds billede i tidebogen

52/september-trs-riches-heures-du-duc-de-berry) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/cykler-og-modeljernbane-paa-museet>)

Cykler og modeljernbane på museet

Danmarks Tekniske Museum har både udstilling om cykler og modeljernbanetræf

aktiviteter-2-2/cykler-og-modeljernbane-paa-museet) (<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-5-biblen>)

Museumsnumre 5: Biblen

Ole Mortensøn fortæller om den store bog

9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-5-biblen) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips-tv-tips-uge-35-2022>)

TV-tips, uge 35, 2022

Bl.a. dokumentar om Hadrians Mur

og-aktiviteter-2-2/tv-tips-tv-tips-uge-35-2022) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/golden-days-2022-queens>)

Golden Days 2022: Queens

Golden Days fra d. 2.-18. september med mere end 200 arrangementer og oplevelser over hele Storkøbenhavn samt en række omegnskommuner